

Člověk a svět

VI. přednáška

Cit pro pravdu

Rudolf Steiner

GA 169

*Duchovní věda jakožto zdroj impulsů také pro úpravu života ve vnější skutečnosti.
Úsilí o pravdivost jako základní požadavek pro celou budoucí práci ve vědě a umění.
Příklady nepravdivosti. Nutnost a možnost nového porozumění Kristu pomocí
duchovní vědy.*

Milí přátelé!

Nejprve opět vzpomeňme na ty, kteří stojí venku v poli:

*Duchové Vašich duší, působící strážci!
Vaše perutě kéž přinesou
prosebnou lásku našich duší
pozemským lidem svěřeným Vaší ochraně.
Aby spojena s Vaší mocí, naše prosba,
pomáhajíc, zářila duším, které v lásce hledá!*

A obraťme se na ochranné duchy těch, kteří již prošli následkem těchto událostí branou smrti:

*Duchové Vašich duší, působící strážci!
Vaše perutě kéž přinesou prosebnou
lásku našich duší sférickým lidem
svěřeným Vaší ochraně.
Aby spojena s Vaší mocí
naše prosba pomáhajíc zářila
duším, které v lásce hledá!*

A Duch, který prošel pro spásu Země, pro svobodu a pokrok lidí mystériem Golgaty, k němuž se snažíme přiblížit všim, čeho můžeme dosáhnout naší duchovní vědou, budiž s Vámi a Vašimi těžkými povinnostmi.

Milí přátelé!

Dříve, než přikročím k přednášce, rád bych vám v první části dnešního večera přednesl několik básní. Nejprve to bylo určeno k použití při eurytmických představeních. Pokusil jsem se vyjádřit něco, co souvisí se způsobem myšlení a smýšlení duchovně-vědeckého názoru, vyjádřit to v jakési vázané řeči. Jak řečeno, bylo to nejprve určeno pro eurytmické představení v Dornachu a bylo to tehdy také eurytmicky předvedeno; bude to brzy vytištěno v malé publikaci, která bude patřit k našim zveřejňovaným cyklům s mými vysvětlivkami k tomu, a bude to zde k mání.

Musím ale něco předeslat dříve, než budou tyto věci předneseny. Hovořil jsem posledně několika slovy o básnickém umění v jiné souvislosti. Nyní se skutečně musí brát velmi vážně, o čem se častěji hovořilo právě během této zimy, že celý impulz naší duchovní vědy musí vstoupit do duchovní kultury naší doby, musí přinést dobové kultuře něco zvláštního. Báseň nespočívá pouze v tom, že se vyslovuje něco, co bylo vynalezeno nebo myšleno, nýbrž že se to vyslovuje v jisté formě. Nyní se duchovní věda snaží vytvořit spojení člověka s velkými zákony universa, s velkými zákony kosmu. Chápat ve skutečném a pravém smyslu nejhlubší impulsy duchovní vědy budou lidé teprve tehdy, když pochopí, jak dalekosáhlé je vlastně toto hledání vztahu mezi člověkem a zákony, velkými nadmyslovými zákony universa. To, co nazýváme básnictvím, dostane postupně novou tvář. To je dnes zajisté ještě velmi obtížné pochopit, ale přece tomu tak je. V básnictví má být opět podáno (dnes se to jen málo pociťuje), co člověk prožívá společně s vesmírem, co je vytěženo z tajemství ves-míru. Musí to ale také vplývat do básnické formy. Činíme-li si jisté myšlenkové obrazy, které jsou reprodukcí věcí imaginativního poznání, můžeme tím nalézt také zákony, které se vztahují k souhvězdím zvěrokruhu, a vztahy pohybu sedmi planet k dvanácti souhvězdím zvěrokruhu. Můžeme tak vyzvednout jisté pohyby a zákony, které se vztahují na méně, než sedm planet, které se vztahují například jen na Slunce, Měsíc, na průchod Slunce a měsíce souhvězdími zvěrokruhu a podobně. Ne že zanotujeme, co se děje v universu, o to nejde, nýbrž že to, co hovoří ve velkých zákonech universa, hovoří také v básnické formě. A tak poznáte dnes pokusy (jsou to samozřejmě první pokusy), v nichž vládnou ve sledu řádků, ve vzájemném vztahu řádků a v tom, co vyjadřuje každý řádek, vládnou takové zákony, jaké vládnou v universu. Najdete například báseň, která se skládá z dvanácti strof, každá strofa ze sedmi řádků. A celá stavba básně je taková, že se to, co se vyjadřuje v těch sedmi řádcích, skutečně podává tak, že to odpovídá zákonům sedmi planet, a že se nálada těch sedmi řádků opakuje ve dvanácti strofách, jako se pohybují jednotlivé planety při svém průchodu souhvězdími zvěrokruhu. Co se tedy odehrává venku v kosmu, jaksi v harmonii sfér, to se odehrává v tom smyslu, který se vyjadřuje ve dvanácti sedmi-řádkových strofách. Nacházíte,

řekněme, ve strofě Kozoroha nějakou řádku, třeba čtvrtou řádku, která vyjadřuje jisté postavení Marsu ke Kozorohu. Pak musí být v tomto řádku takový smysl, že když někdo spí a je probuzen a je mu přečten jen tento jeden řádek Marsu, on musí umět říci, má-li pro to cit: To je řádek Marsu ve strofě Kozoroha! - Takový musí být smysl každého jednotlivého řádku. Tedy není to něco zevního, nýbrž je to takto postaveno vnitřně, na tom záleží!

Rovněž je v malé básni, která má čtyřřádkové strofy, uspořádání takové, že jisté pohyby vyjadřují kosmické děje. Z těch dvanácti pokusů strofových je ten jeden míněn vážně, o druhém hned uvidíte, až vám bude předveden, že je to satira. Nyní by se mohl někdo snadno domnívat, že je to něco nepatřičného, jak se říká, zpracovat posvátné věci satiricky. Ale skutečně, milí přátelé, chceme-li pokročit právě v oblasti duchovního světového názoru, potom je základním požadavkem to, že se neodnaučíme smát se tomu, co je ve světě k smíchu, jestliže to správně posuzujeme. Jedna dáma vyprávěla⁸⁰) o jednom pánovi, který byl stále v té náladě, že „vzhlížel k velkým zjevením vesmíru“. Ta dáma mínila, že vůbec nemluvil o jiných lidech, než o Mistrech. A promiňte, ale ona to tak řekla, dělal vlastně stále obličej „až na břicho“ (ona dáma nebyla Němkou), předváděl tedy vždy tragicky prodloužený obličej. Musel jsem si vzpomenout, když jsem slyšel od té dámy tento výrok, že onen pán má stále tragicky prodloužený obličej, na mimořádně zajímavý zážitek, který jsem měl před delší dobou ve Vídni. Zde ve Vídni žil muž, který se snažil všemi způsoby vžívat se do duchovní oblasti. Byl to profesor fyziky a matematiky na vídeňské vysoké škole pro zemědělství, Oskar Simony, který před krátkou dobou tragicky skončil. Setkali jsme se kdysi jednou ve Vídni (vidím to, jako by se to stalo včera) v Salesiánské ulici. Znal jsem ho od vidění, nikdy jsem s ním před tím nemluvil. On mě vůbec neznal. Setkali jsme se právě jako dva lidé, kteří se na chodníku navzájem mýjejí. Byl jsem tehdy docela mladý začátečník v životě, mladý zajíček 26- 27letý. Nyní na mne Oskar Simony pohlédl, zůstal stát - vypravuji jen skutečnost! - a počal se mnou rozhovor o různých otázkách duchovně zaměřené vědy, vzal mě potom k sobě domů a věnoval mi svou poslední publikaci, kterou tehdy vydal, o rozšíření čtyř základních početních úkolů, které tehdy zveřejnil ve staré Akademii duchovních věd. A potom jsme spolu hovořili. Byla to tehdy právě doba, v níž se rakouský korunní princ Rudolf zabýval společně s arcivévodou Janem, který potom zmizel jako Jan Orth odhalováním jednoho media a vůbec takovými věcmi. Tehdy se ve Vídni velice moc hovořilo o takových věcech a Oskar Simony se zabýval těmito věcmi velmi vědecky. Napsal knihu o vázání uzlů do uzavřeného kruhového pásu, která je velmi zajímavá. Nu, a když jsme takto hovořili, učinil v rozhovoru pauzu a řekl: „Ach, když se zabýváme těmito věcmi, tak k tomu vlastně potřebujeme hodně humoru!“ - Opravdu je to nutné, právě když vstupujeme do hlubin duchovní vědy, abychom se neodnaučili humoru, abychom se necítili neustále povinni mít jen tragicky prodloužený obličej. Jsem dokonce přesvědčen, že Oskar Simony v poslední době svého života humor právě ztratil, než skončil tak tragicky. Nyní je také hodně příležitosti rozvinout humor právě v našem duchovním hnutí. Neboť na nic se tak velice nelepí karikatury usilování o duchovno, jako na takováto duchovní hnutí. Těmito karikaturami nemíním lidi, nýbrž

úsilí. Není-liž pravda, co vše má být pod praporem duchovního úsilí nebo té okolnosti, že patříme k hnutí, které si dává za svůj cíl duchovní usilování! To je přece to, co činí tak obtížným zastupovat takové duchovní hnutí před světem. Samo o sobě by nebylo vůbec nic k namítání, že po nějakou dobu nosily některé dámy takové šaty, jaké jsem musel vybrat pro první scénu představení prvního mysterijního dramatu, neboť zde nebylo možné mít na jevišti nějaké moderní šaty. Dámy si potom takové šaty pořizovaly. Bylo to hodno plného uznání, samozřejmě; jenže se to poněkud zvrhlo. Nepotřebuji to dále vypravovat, je to přece dostatečně známo, jak se potom domnívaly, že k takovému obleku patří bezpodmínečně krátké vlasy. Ano, bylo dokonce slyšet, že u nás chodily dámy s vlasy krátkými a pánové s vlasy dlouhými - což se ovšem stávalo jen v jednotlivých případech. Byly to jenom výjimky. V každém případě to vedlo k tomu, že jsem byl často při veřejných přednáškách tázán, zda to snad náleží k theosofii, aby si člověk dal ostříhat vlasy.

Ano, toto je zevní věc, ale také s věcmi vnitřními se již v našich kruzích natropilo mnoho nepřístojností, proti nimž se musí člověk ohradit, ostře ohradit. CO všech-no se neříká, že prý jsem já řekl, že prý má být, a podobně! Často se ty věci, které jsou řečeny, vyjímají tak, že by se mohlo dospět k úsudku, že ten, kdo to říká, se chce dělat poněkud důležitým, mírně řečeno. Tedy existují výstřelky, následkem kterých je obtížné zastupovat naše hnutí před těmi, jejichž smíchové svaly se dávají jaksi samy od sebe do pohybu zvláště tehdy, slyší-li o něčem, čemu vůbec nerozumějí. Smějí se potom tomu, co je vážné, co je významné. Ale není zapotřebí dávat podnět karikaturou, která se k tomu připojuje, aby měli jisté právo se smát.

Nu, takové věci potom vedly k tomu, že jsem vytvořil takovou báseň jako satiru, a ta pak byla eurytmicky předvedena a také dnes bude uvedena. Tato satira s dvanácti náladami zvěrokruhu, v nichž jsou použity také planety, ale použity tak, aby se poněkud ukázaly, řekl bych, stinné stránky duchovně- vědeckého provozu (nikoli duchovní vědy, ta nemá žádné stinné stránky, ale jakéhosi duchovně-vědeckého přívěsku). Tyto pokusy (jak řečeno, mají to být pokusy skromné), byly učiněny proto, aby se ukázalo, jak vyplynou z vycitěných zákonů kosmu skutečné zákony forem básnictví pro budoucnost. Tyto básně mají být předneseny v souvislosti s některými básněmi od Roberta Hammerlinga. A tím chceme dnes začít dříve, než přikročíme k naší přednášce. Tedy musíte u těchto básní přihlédnout k tomu, že byly určeny k eurytmickému vystoupení. Dnes budou předneseny bez eurytmie, ale to nevadí.

Recitace pani Marie Steinerové

Několik básní Roberta Hammerlinga:

„Já zapět chtěl bych o samotě ...“

„Syn a dědic věčnosti...“

„Mezi nebem a zemí“

„Noční pohyb“

„Duchové noci“

„Nespílejte měkkým tónům ...“

„Benátky“

„Píseň života“

(Hra na harmonium)

„Orel“ od Roberta Hammerlinga

„Tanec planet“ od Rudolfa Steinera

„Svatodušní průpověď“ (Kde končí smyslů vědění...)

„Dvanáct nálad“ od Rudolfa Steinera

(Hra na harmonium: Nebesa chválí.)

Ztracené tóny“ od Roberta Hammerlinga

„Diamanty“ od Roberta Hammerlinga

„Píseň o zasvěcení“ (Satira od Rudolfa Steinera)

Milí přátelé!

Chtěl bych vyjít z toho, co bylo nyní již častěji základem našich pozorování. Skutečně nemá žít to, co nás duchovně-vědecky proniká v naší duši takovým způsobem, že známe podobně, jako jsme se naučili znát zeměpis, botaniku, politologii atd., že známe také duchovní vědu, a přitom od ní ostatní život tak krásně oddělujeme. Naopak má duchovní věda dávat impulsy, životní síly, které se skutečně vlévají do pojmání skutečnosti, jež nás obklopuje. Nejen že tomu tak musí být pro duchovní vědu samu, nýbrž duchovní věda má skutečně úkol zasahovat do současného duchovního života, takže se mnoho věcí, v nichž směřuje současný duchovní život jakoby do slepé uličky, opět podnítl, takže se mnoho věcí, které jsou v současném duchovním životě nemocné, uzdraví. které jsou řečeny, vyjímají tak, že by se mohlo dospět k úsudku, že ten, kdo to říká, se chce dělat poněkud důležitým, mírně řečeno. Tedy existují výstřelky, následkem kterých je obtížné zastupovat naše hnutí před těmi, jejichž smíchové svaly se dávají jaksi samy od sebe do pohybu zvláště tehdy, slyší-li o něčem, čemu vůbec nerozumějí. Smějí se potom tomu, co je vážné, co je významné. Ale není zapotřebí dávat podnět karikaturou, která se k tomu připojuje, aby měli jisté právo se smát.

Nu, takové věci potom vedly k tomu, že jsem vytvořil takovou báseň jako satiru, a ta pak byla eurytmicky předvedena a také dnes bude uvedena. Tato satira s dvanácti náladami zvěrokruhu, v nichž jsou použity také planety, ale použity tak, aby se poněkud ukázaly, řekl bych, stinné stránky duchovně- vědeckého provozu (nikoli duchovní vědy, ta nemá žádné stinné stránky, ale jakéhosi duchovně-vědeckého přívěsku). Tyto pokusy (jak řečeno, mají to být pokusy skromné), byly učiněny proto, aby se ukázalo, jak vyplynou z vycitěných zákonů kosmu skutečné zákony forem básnictví pro budoucnost. Tyto básně mají být předneseny v souvislosti s některými básněmi od Roberta Hammerlinga.⁸⁵) A tím chceme dnes začít dříve, než přikročíme k naší přednášce. Tedy musíte u těchto básní přihlédnout k tomu, že byly určeny k eurytmickému vystoupení. Dnes budou předneseny bez eurytmie, ale to nevadí.

Recitace paní Marie Steinerové

Několik básní Roberta Hammerlinga:

„Já zapět chtěl bych o samotě ...“

„Syn a dědic věčnosti...“

„Mezi nebem a zemí“

„Noční pohyb“

„Duchové noci“

„Nespílejte měkkým tónům ..

„Benátky“

„Píseň života“

(Hra na harmonium)

„Orel“ od Roberta Hammerlinga

„Tanec planet“ od Rudolfa Steinera

„Svatodušní průpověď“ (Kde končí smyslů vědění...)

„Dvanáct nálad“ od Rudolfa Steinera

(Hra na harmonium: Nebesa chválí.)

„Ztracené tóny“ od Roberta Hammerlinga

„Diamanty“ od Roberta Hammerlinga

„Píseň o zasvěcení“ (Satira od Rudolfa Steinera)

Milí přátelé!

Chtěl bych vyjít z toho, co bylo nyní již častěji základem našich pozorování. Skutečně nemá žít to, co nás duchovně-vědecky proniká v naší duši takovým způsobem, že

známe podobně, jako jsme se naučili znát zeměpis, botaniku, politologii atd., že známe také duchovní vědu, a přitom od ní ostatní život tak krásně oddělujeme. Naopak má duchovní věda dávat impulsy, životní síly, které se skutečně vlévají do pojmání skutečnosti, jež nás obklopuje. Nejen že tomu tak musí být pro duchovní vědu samu, nýbrž duchovní věda má skutečně úkol zasahovat do současného duchovního života, takže se mnoho věcí, v nichž směřuje současný duchovní život jakoby do slepé uličky, opět podnítí, takže se mnoho věcí, které jsou v současném duchovním životě nemocné, uzdraví.

A slyšeli jsme přece: Jedna věc je něčím, co musí pronikat náš celý duševní život, chceme-li stát správně v duchovní vědě - to je pravdivost! Budeme muset být proniknuti pravdivostí tak, abychom neuhýbali od této pravdivosti, chceme-li pěstovat duchovní vědu vzhledem k celému pojmání života. Ale právě dnes tu stojíme s pravdivostí vůči pojmání života, které skutečně není vlastně proniknuto pravdivostí ve způsobu usuzování, v myšlení.

Dovolte mi vyjít od události, kterou jsme museli v posledních dnech zažít. Také v tom již není pravdivost, protože se o takových událostech příliš málo přemýšlí, protože se pozorují příliš málo v souvislosti s celým životem. Snad jste četli, co se odehrálo, nehledě k oněm strašným, velkým, gigantickým otřesům, které se dnes dějí, co se odehrálo otřesného v malém okruhu v těchto dnech v jednom lidském osudu. Dnes je všechno malý okruh, co se odehrává mimo ten okruh velký. Jistý malíř, který byl zřejmě docela dobrým malířem - to vyšlo najevo z vedení procesu - maloval obrazy a psal na ně Boclin, Uhde, Menzel, Spitzweg a podobná slavná jména. Namaloval mnoho takových obrazů, které kupovali lidé, kteří chtěli koupit nějakého Bóclina, nějakého Lenbacha, nějakého Menzela. Pan Lehmann⁸⁶) namaloval mnoho takových obrazů a prodával je. Pan Lehmann dovedl dobře malovat, takže je všichni kupovali jako pravé Menzely, Bócliny atd. Pak s ním byl konán proces. Je to samozřejmě zcela jasný podvod. Znalci shledali, že podvod je o to větší, protože je skutečně dobrým malířem, a proto dělal tu věc tak dobře, že se jeho obrazy nemohly rozeznat od obrazů, které namalovali příslušné slavné osobnosti. A byl odsouzen pro podvod na čtyři roky do vězení.

Milí přátelé! Budu vám k tomu vyprávět protiobraz, který můžeme postavit vedle této události. Goethe měl přece tuto metodu, že vždy stavěl proti sobě obraz a protiobraz. To ovšem není tak pohodlné, jako obyčejné myšlení, ale osvětluje to více pravou skutečnost. Nuže, přijedeme-li do Bruselu, najdeme tam Wiertzovo museum. Zde jsou obrazy malíře Wiertze a nemyslím, že může být nějaký člověk, který by nebyl nejvyšší měrou překvapený jistou osobitostí Wiertzových obrazů. Tyto obrazy nejsou namalovány tak, jak je malují jiní, ale mají mimořádně osobitý ráz, jsou tam i takové, že je strnulý filistr shledá bláznivými. Nu, to snad není vždy měřítkem, není-liž pravda, ale v každém případě jsou mezi těmi obrazy i takové, jimiž může být člověk nejvyšší měrou uchvácen.

Wiertz se narodil na začátku 19. století v chudé rodině, vyrůstal jako chudý chlapec. A sešlo se u něho, řekl bych, skutečné poslání s mimořádnou ješitností - tyto věci se přece mohou vyskytnout společně. Napadla ho myšlenka, že se musí stát

malířem větším, než Rubens, že musí být pokračovatelem Rubensovým, že ho musí „přerubensovat“, že se musí stát „Nadrubensem“; to můžeme dnes v době po Nietzschevi přece říkat, není-liž pravda. Chtěl se tedy sát „Nadrubensem“, ale samozřejmě musel něco umět. Dostal stipendium a mohl jít do Říma, aby viděl italské malíře. Namaloval obraz, který byl strašně obrovský, byla to scéna z trojské války. Obraz byl skutečně lepší, než se najdou průměrné obrazy po výstavách, daleko lepší. Nábídl tedy své obrazy v Paříži komisi při Louvrů. Taje sice přijala, ale pověsila je tak, že to působilo, jako by je nebyla přijala. Víte, tó je častá praxe komisí, že přijmou obrazy pro výstavu, ale potom je pověsí tak, jako by tam nebyly. Neboť velmi záleží samozřejmě na tom, aby byl obraz viděn. Když jej návštěvníci nemohou vidět, protože je na nějakém místě špatně osvětlen, tak může být vystaven, a přece tu ve skutečnosti není. A jelikož měl Wiertz vedle svého velkého talentu také dost ješitnosti, tak ho to strašně hnětlo. Zuřil, stal se zcela zuřivým proti Paříži. Vrátil se do Bruselu a již nikdy nenapsal jméno Paříž, aniž by nad ním namaloval blesk, který do tohoto slova sjel - byl zcela divoký! Dostal sice nějaká jiná vyznamenání, ale ta ho nijak zvláště netěšila. Jednou obdržel od krále za nějakou práci bronzovou medaili a prohlásil: Zlato nemám, stříbro nemám, bronz, ten také nepotřebuji! A zůstal divoce rozhněvaný. Chtěl to zkusit v Paříži u komise při Louvru ještě jednou, r. 1840 tam poslal dva obrazy. Jeden namaloval sám, stálo na něm napsáno Wiertz. Ten druhý měl od svého známého, byl to pravý Rubens. Wiertz vyškrábal jméno Rubens a napsal tam své jméno, poslal do Paříže r. 1840 komisi při Louvru dva Wiertze. Ti lidé to prohlédli: dva Wiertzové? Nic, nevystaví se to, jsou to jen dvě mazaniny! Přitom jeden obraz byl pravý Rubens. Byl to právě zcela vynikající Rubens! Nu, a tak se pomstil, neboť to samozřejmě všude rozhlásil a vzbudilo to velký ohlas.

Tak to je protikladný doplněk k události, kterou jsem vám vyprávěl předtím. Nyní pomyslete, jaká spousta nepravdy dnes vládne při posuzování uměleckých děl! Jak se vlastně kupují „umělecká díla“? Kupují se jména - jména se kupují! Neboť je zcela jasné, že kdyby dnes někdo namaloval něco, co je tak dobré, jako maloval Leonardo, a to by se mohlo docela dobře stát, lidé by samozřejmě kupovali Leonarda a nikoli toho druhého. Dokonce vypráví jedny noviny, že byli jiní malíři, kteří se zaměřili na malování starých malířů, a jelikož nemohli ze svých prací nic prodat, napsali na to Leonardo nebo Michelangelo, a pak to mohli prodat. Ale protože již byli zemřelí, když se na to přišlo, tak již nemohli být zavřeni na čtyři roky! Není-liž pravda, takové události je třeba posuzovat především ve světle nepravdivosti našich poměrů.

Lehmann by byl neprodal ani jediný ze svých obrazů, kdyby na ně napsal své jméno; ale ty obrazy byly právě tak dobré, jako obrazy slavných. Tyto věci jsou otřesné. Je nutné, abychom svým myšlením pronikali do těchto věcí, které se dnes stále znovu a znovu vyskytují ve všedním životě v různých oblastech a s různými věcmi a které nám ukazují, jak naše doba má nutně zapotřebí přijmout do sebe pravdivost a také příznání se k pravdivosti, je nutné přijmout úsilí o pravdivost. Nyní není úsilí o pravdivost, milí přátelé, vůbec dosažitelné bez dobré vůle zabývat se těmi věcmi, ne je jen jednoduše přecházet, nestarat se o ně, nýbrž zabývat se těmi věcmi, skutečně se starat o to, co se kolem nás děje, a snažit se chápat věci poněkud v jejich hloubkách! Ne- snažíme-li se

o to, řekl bych, jako o cvičení pozorovat skutečnost jako skutečnost v jejích hloubkách, tak nemůžeme dospět příliš daleko, pokud jde o uchopení im-pulsů, které jsou v duchovní vědě. Neboť duchovní věda je z pravdivé skutečnosti a musíme se spříznit s impulsem pravé skutečnosti, chceme-li duchovní vědu pochopit.

Pro toho, kdo zná skutečnost, milí přátelé, je na jedné straně zcela pochopitelné, že ti, kteří dnes mají k pravdě takový vztah, jaký se právě velmi často vyskytuje, nemohou dospět k pochopení duchovní vědy. Stejně je na druhé straně samozřejmé, že duchovně-vědecké impulsy do našeho duchovního současného života a života v nejbližší budoucnosti vstoupit musí. Je to tak, že lidé vlastně dnes všechno, co jim přichází na oči, řekl bych, velmi povrchně čtou, ne pouze to, co opravdu čtou, nýbrž také ze života čtou povrchně, pozorují události povrchně; jen tak je zcela zběžně přecházejí.

Hleďte, chtěl bych vás upozornit na jednu věc, kterou můžete v podstatě pochopit teprve tehdy, když se poněkud zabýváte duchovně-vědeckými skutečnostmi. Ten, kdo dnes sleduje vývoj doby, může učinit překvapivý objev, pokud zaměří pozornost na to, co bezprostředně přijímá duše člověka, co přijímá tak, že to uchovává a činí působivým. Hleďte, v naší době čte většina lidí, kteří vůbec čtou, noviny. Noviny jsou takovým denním výplodem. Vše vychází z duše opět ven tak, jak to do ní vstoupilo, to si myslí většina lidí a domnívá se, že to člověka může utěšovat ve vztahu k povrchnosti a nepravdivosti naší žurnalistiky; povrchnosti a nepravdivosti, která přesahuje, jak jsme častěji slyšali, co je třeba ještě popsat. Ale ta věc je jiná, než se lidé obyčejně domnívají. Pro většinu lidí současnosti, kteří čtou i knihy, zapisuje se obsah nějaké knihy mnohem méně do duše, dokonce i když zůstává v paměti, než obsah novinových článků, přestože noviny jsou jen výplodem dne. Pávě tato prchavost novinové látky, která je přijata a opět vyvržena, látky, kterou lidé nevťiskují do paměti, nýbrž ji co možno rychle zapomínají (není-liž pravda, musí se přece zapomínat rychle) způsobuje, že tato látka se vtiskuje nekonečně hluboko do podvědomí. Řekl jsem jednou, jak rychle musí lidé u četných novin zapomínat. Byli jsme jednou v Istrii, blízko Pirana; zde vycházel list *Piccolo delia Sera*. Byl to list, který vycházel každého večera. Jednou přinesl strašně senzační článek, nevím již, o čem, v délce tří sloupců na celou první stránku. Ale na téže stránce bylo ještě trochu místa a tam byl tento článek dementován, bylo tam řečeno, že spočívá na omylu. To je přece něco, co se hned tak nezažije, aby na téže stránce byl článek a hned jeho dementování. Ale takto asymptoticky, tak pozvolna se pohybuje, co jsou zejména velkoměstské noviny, k tomu bodu. Je důležité vědět, že to, co se tak rychle přijímá a rychle opět zapomíná, že se to ve skutečnosti vtiskuje do nevědomé části naší duše a působí to jako síla v dalších dobách. Působí to dále, působí to v tom, co je všeobecným duchem času, duchem ahrimanským, zde to působí. Takže dobré knihy, které jsou v současnosti psány, působí mnohem, mnohem méně, než novinový článek. Právě to, co se přijímá pečlivě, co působí na já, co se vtiskuje z já, právě to působí méně, než co se povrchně přijímá jako novinová věc. Ale prosím vás, nevyvozte z toho ten důsledek, že nemáte číst žádné noviny, nýbrž berte to jako svou karmu. Neboť samozřejmě nesmí to být chápáno tak, že bychom se měli střežit. Před *Asymtota* je přímka probíhající podél

křivky, přičemž se vzdálenost mezi nimi stále zmenšuje, ale nikdy nezmizí, protože křivka je stále přímější, ač nikdy zcela přímá. Takový vztah existuje např. mezi hyperbolou a - v tomto případě - dvěma přímkami. - Rudolf Steiner zde užívá slova *asymptoticky* s určitou nadsázkou a obrazně; totiž v tom smyslu, že nepravd je a bude v novinách stále více, ale nikdy nebudou ty noviny zcela důsledně nepravdivé tím, abychom přečetli řádek z novin. Musíme to brát jako karmu doby, musíme si ujasnit, že musíme vyvinout právě tu stránku své bytosti, která je s to pociťovat, zda je v tom nějaký obsah, duchovní úsilí, nebo pouhé fráze. To je to, co by si člověk chtěl přát, aby mohl opět vzniknout cit pro způsob, jak se uskutečňuje duchovní práce. Neboť v této věci jsme na tom dnes moc špatně. Nemáme žádný pravý cit, milí přátelé, pro něco, co je dobré, co je dobře napsané, a pro něco, co je napsáno na-prosto špatně. Bereme též obsah, s kterým se setkáváme v něčem dobře napsaném právě tak lhostejně, jako bereme obsah, když je napsán špatně. Toto rozlišování, to jsme ztratili. Kolik existuje dnes lidí, kteří dovedou rozeznávat nějakou stránku u Hermana Grimmas⁸) od stránky, nu, chci říci, u Euckena nebo Kohlera nebo Simmela, nu, mohl bych jich uvést mnoho, není-liž pravda. Kdo dovede rozeznávat, že celá kultura Střední a Západní Evropy žije na jedné stránce Hermana Grimma tím způsobem, jak tvoří věty, jak formuje větu, a že oddáme-li se této větné stavbě, tak dostaneme skutečně spojení s tím, co vládne duchovně ve světě, zatímco při obyčejném tlachání učenců nedostaneme vůbec žádné spojení, leda se zmatenými projevy oněch pánů, a dnes můžeme již říci, také dam. Poznal jsem učence, s nimiž jsem hovořil o Herma nu Grimmovi, nu, oni byli skutečně s to srovnávat Hermana Grimma s Richardem M. Meyerem nebo s takovým nějakým, protože se říkalo, že se u Richarda M. Meyera (říkalo se vždy „M“, on to „M“ nikdy nevypsal plně, nevím, proč se styděl, a tak se to také říkalo) najde jasné, rozhodné, přísně metodické bádání. Hermana Grimma nazývali učenci nikoli pracovníkem v oblasti vědy, nýbrž někým, kdo v té vědě chodí na procházku. Bylo vůbec zvykem říkat „chodí na procházku v oblasti vědy“, protože měl příliš mnoho poznámek. Kdo má dnes cit pro to, že u Hermana Grimma spočívá ve stylu, bez ohledu a to, co v jeho spisech stojí, ve stylu, ve způsobu, jak líčí, že v tom spočívá celá evropská kultura až do konce 19. století! To je to, k čemu ale musíme dospět: cit pro styl, cit pro umění, pravé umělecké cítění také v této oblasti! To je to, k čemu musíme dospět, neboť to je velká škola pravdivosti, zatímco nedbalé čtení, které jde jen po obsahu, chce se jen informovat, je školou nepravdivosti, lži. A v tomto ohledu stačí, milí přátelé, jen vnímat současnost citem a hned je vidět, jak nekonečně mnoho, mnoho se musí působit, aby se lidé opět naučili získat cit pro styl, pociťování stylu. Zajisté, musíme dnes číst noviny, ale měli bychom také mít cit a soužit se a trápit, až by se člověk zjevil z toho stylu, který tu pozvolna zdomácněl a který prostě nemůže být jiným. K tomu musíme do-spět, to musíme spolu-prodělával. Ale do jaké míry se to ztratilo, pro to existují nesčetné příklady, skutečně nesčetné příklady. A jak málo jsou lidé nakloněni, řekl bych, jít svým myšlením do hloubky, na to dnes lidé ani nepřipadnou. Hled'te, opravdu niko-li proto, abych se blíže zabýval něčím, co spočívá na na- cionálních předsudcích nebo na sympatii či antipatii, k tomu vůbec nechci přihlížet, neboť musíme umět pochopit každé stanovisko a umět se do každého

stanoviska vpravit, ale i když k tomu nepřihlížíme, chtěl bych se zmínit o této věci. Před nějakou dobou, před měsíci, vyšla jistá kniha, která není pochopitelně rozšířena v Německu, ale je přeložena do všech jazyků mimo němčiny a v mnoha statisících exemplářů je rozšířena po celém světě. Kniha se jmenuje se „J'accuse, od jednoho Němce“. Nechci mluvit o tom, že tato kniha žaluje, maluje všechno co nejčerněji o vztahu Německa k válce, o vztahu Rakouska k válce, o tom nechci hovořit, každý může mít své stanovisko. Na tom v tomto případě opravdu nezáleží, že je vše líčeno nejhorším způsobem, že je všech-na vina svalována jen na středoevropské mocnosti a všechny ostatní mocnosti jsou očišťovány a dokonce představovány tak, jako by byly čistší než čisté. Ale o tom skutečně hovořit nechci. Člověk může mít názor, každý může mít svůj názor, na tom nezáleží. Jmenovaná kniha byla velmi rozšířena nejen u lidí, kteří jsou zkaženi čtením novin a nic jiného nečtou, nýbrž u duchů, kteří platí za pozoruhodně osvícené. To se může konstatovat.

Tato kniha je nejhorší brakovou literaturou (literaturou zadního schodiště), jakou si jen můžeme myslit, bez ohledu na stanovisko. Kdo čte jednoduše knihu, jak je, shledává stran formálních vlastností, stran větné stavby brakovou literaturu, tedy literaturu umělecky hanebnou, nad všechno pomyšlení hanebnou. Chci zde tedy přihlédnout k umělecké stránce, bez ohledu na stanoviska, neboť mohu velmi dobře chápat protikladné stanovisko nebo každé stanovisko. Ale je nekonečně smutné, že lidé nemají cit pro to, že někdo, kdo píše tak hanebně špatně, pokud jde o stavbu vět a způsob myšlení, utváření myšlenkového sledu, píše tak, že to nestojí za pozornost, leč nanejvýš pro ty čtenáře, kteří dostávají svou literaturu nikoli schodištěm předním, nýbrž právě zadním. Tedy míním přitom čistě formální stránku. Nyní si pomyslete - neřekl bych to dnes, ale především byla ta věc opět oživena článkem, který vyšel ve „Vossische Zeitung“, v staré „Tetě VoB“. Není-liž pravda, nyní se tyto noviny zcela vzdaly svého starého tetkovského rázu a staly se novinami dnešními. Nuže, článek od jednoho soukromého docenta, Dr. Fr. Oppenheimera, pojednává o této knize a o velmi zdařilém spisu proti němu, který o tom vyšel - „Anti J'accuse“. Ale tento článek z „Vossische Zeitung“ začíná pozoruhodným způsobem. Tu stojí napsáno Dr. Fr. Oppenheimerem, že byl upozorněn na tuto knihu člověkem, který náleží k neutrálním zemím a kterého až dosud pokládal za jednoho z nejlepších a nejuznávanějších spisovatelů v současnosti. Potom říká sám své dojmy o této knize. Nu, dospívá zčásti k tomu, jak špatně je tato kniha napsána, což zde má být zdůrazněno, ale byl jsem přece jen poněkud napjatý, zda by mohla z jedné jeho myšlenky vytrysknout jiná. Totiž jevílo se mi z těch prvních vět, v nichž Oppenheimer říká, že muž, který mu doporučil tuto knihu jako nejlepší knihu o současné válce, pokládá za jednoho z nejlepších spisovatelů, jevílo se mi, že by z této myšlenky a z pocitů, které Oppenheimer

+) *J'accuse* se vyslovuje přibližně *žakýs* a znamená to *žaluji*. Jde o narážku na slavný novinový článek Emila Zoly se stejným názvem. V letech 1894 - 1899 probíhala ve Francii tzv. „Drey- fusova aféra“. Alfred Dreyfus, francouzský důstojník z povolání, židovského původu, byl odsouzen pro velezradu na základě falešných důkazů ve vykonstruovaném procesu, odsouzen k uvěznění na Ďábelských ostrovech. Spisovatel

Emile Zola nabyl přesvědčení o jeho nevině a napsal slavný článek s nadpisem *J'accuse*, kde obvinil všechny spoluviničky onoho vykonstruovaného procesu, od presidenta státu přes ministra vojenství až po malé justiční zaměstnance, že zosnovali či strpěli vykonstruovaný proces, který znamenal tragédii pro nevinného člověka i jeho rodinu. (Když článek vyšel, byl již Zola v Anglii.) Uvedený článek rozpoutal ve Francii vášnivě diskuse. Nakonec zvítězila strana pro spravedlnost nad stranou šovinistickou a antisemitskou - Dreyfus byl rehabilitován a reaktivován. - Kniha, o níž Rudolf Steiner mluví, neobviňuje francouzský, nýbrž německý (a rakouský) státní aparát, a to nikoli z vykonstruovaného procesu, nýbrž - nejspíše - z rozpoutání První světové války o knize získal, měla vyplynout jaksi myšlenka jiná, že snad nebyl tak zcela při sobě, když onoho muže pokládal za velkého, zatímco on mu doporučil takovou hanebnou knihu jako něco zvláštního. Ale tento závěr tu nebyl vyvozen. Nuže, neříkám to proto, abych posuzoval jednotlivý případ, nýbrž bych chtěl říci, že toto je typické, opravdu typické. Lidé takové skutečnosti lehkovázně pomíjejí. Což není vhodné si říci: Co znamenal můj úsudek, když jsem pokládal za významného člověka, který mi doporučil takovou knihu jako dobrou?! Což to není cesta, nutná cesta, něco, co musí vést nutně na cestu nějakého sebepoznání? Ale vyvozovat důsledky z těchto věcí, které nám právě nyní tak velmi vystupují před očima, to se nezdá být opravdu pro četné lidi něčím, co by si brali jako svůj duševní úkol! Musíme vyhledávat na takových typických příkladech základní charakter, základní strukturu duchovního života naší doby. Musíme opravdu umět cítit, jak se v takových věcech projevují základní nedostatky naší doby a nesmíme tyto věci jednoduše přecházet, jako kdyby nebyly ničím. Tyto věci jsou nesmírně významné, neboť ukazují v malém to, co jsem vám ve velkém ukázal na onom příkladu, že se dnes četní lidé domnívají, že jsou zcela dobrými křesťany, lidé, kteří nejsou dokonce ani Turky. Vzpomeňte si na to, jak jsem vám malým čtením ze samotného koránu ukázal, jak věří každý Turek vyznávající svůj korán vskutku mnohem více v Ježíše, než často věří moderní pastoři. Zde to stojí jen v jiné oblasti, kde nám předstupuje před duši velikost bytí. Ale s týmiž chybami, se stejnou, řekl bych, strukturou chyb se právě dnes setkáváme v každodenním životě v oné strašné povrchnosti, která je identická s nepravdivostí každodenního života. Tuto nepravdivost musíme překonat, nemá-li být všechno mluvení o duchovně-vědeckých věcech pro současnou dobu pouze plácáním do vody. Na tom záleží, aby to nebylo jen plácnutí do vody!

Musíme se seznámit, milí přátelé, s tím, že jsme byli jaksi sevřeni právě v 19. století a ve 20. století dosud uplynulém do duchovního a vědeckého vývoje, který ovlivnil moderní myšlení a citění ze dvou stran, takže jsme měli dva proudy, řekl bych, vlevo a vpravo, mezi nimiž jsme byli sevřeni. A zde musíme ven. Použil jsem právě v této zimě četných přednášek k tomu, milí přátelé, abych upozornil, kde vězí hlubší základy, které vedly k tomu, co se dnes myslí, cítí. Skutečně můžeme dnes ukázat na nej různějších symptomech, co dnes vládne, co se dnes vyvíjí. Ukázal jsem to, když jsem vám poukázal na rozličná okultní hnutí, která se vyžívají v různých společnostech. Poukázal jsem na to, jak velká část novodobého myšlení, zaměření myšlení a paradigmata pochází právě z počátku 5. poatlantické periody, jak tu udával

tón jistý duch žijící v tom, co vykonal Bacon, co vykonal Shakespeare, co vykonal dokonce Jakob Böhme. To muselo tak nastat. Ale dnes stojíme také v tom bodě, že musí být překonáno, co bylo začátkem 5. poatlantické periody právem zahájeno, inaugurováno. A právě to jsem chtěl vylíčit v knize „O lidské záhadě“, která nyní vyšla. Chtěl jsem na jedné straně ukázat, do jakých duchovních proudů bylo uvedeno zejména ve střední Evropě to, co je 5. poatlantickou periodou, a jak musí být hledána cesta z toho ven, jak musí být hledána právě duchovně-vědecká cesta ven. Ukáže se, zda to, co je v knize napsáno, je opravdu napsáno krví srdce, a je napsáno tak, že se mnohdy vynaložily pro jednu větu, která zaujímá čtvrt stránky, dva dny, aby bylo možno stát za každým slovem a každým obratem, ukáže se, zda tato kniha může být čtena, nebo opět čtena tak špatně, jako byly čteny knihy předešlé.

Hleďte, milí přátelé, všechna tato pozorování, která jsme konali, směřují přece k tomu, že se musí nalézt v našich duších elementy, elementy síly, aby se mystérium Golgoty přijalo novým způsobem. Ale toto mystérium Golgoty, to může pochopit jen ten, kdo nehledá pochopení silami fyzického těla, nýbrž kdo dovede chápat tím, co je na fyzickém těle nezávislé. Nyní řeknete: Potom by mohl chápat mystérium Golgoty, skutečný životní zdroj křesťanství, teprve ten, kdo dospívá k tomuto porozumění esoterickým vývojem. Nikoli, tak tomu není. Dosud bylo, milí přátelé, naprosto možné, že člověk prožíval tuto nezávislost svého duševna na tělesnosti bez duchovní vědy, tu nezávislost, která byla nutná, aby se chápalo mystérium Golgoty. Stále méně bylo ovšem těch, kteří mystérium Golgoty chápali, a stále početnější byli ti, kteří se proti skutečnému pochopení vzpírali. Pomyslete jen najeden symptom této skutečnosti! Není-liž pravda, dřívější staletí četla také evangelia, čtyři evangelia, četla jedno po druhém. Lidé z toho hledali sílu, která je v evangeliích uložena, a přibližovali se citovému, duševnímu chápání mystéria Golgoty. Tu přišli lidé, zejména 19. století - nu, ti byli ovšem chytřejší, než všichni dřívější, samozřejmě! A shledali: tato čtyři evangelia si přece zcela odporují! Jak by rozum také neměl vědět, že si odporují? Byla vynaložena nesmírná píle, aby se našly všechny rozpory, a nesmírná píle byla vynaložena na to, aby se také vyhledalo nějaké jádro, v němž všechna evangelia souhlasí. Mnoho z toho nevzešlo, ale velmi četní lidé se stali díky tomu během 19., 20. století velkými muži. Ano, což skutečně neviděli také lidé dřívějších staletí, že si evangelia od-porují?⁹⁷) Což byli skutečně všichni tak pošetilí, že vůbec neviděli, že v Matoušově evangeliu stojí něco jiného, než v evangeliu Janově? Nebo měli snad lidé 19. století přijít jen na to, že lidé dřívější doby měli právě jiné porozumění, snažili se chápat zcela jiným duševním orgánem? - Ale ta doba je pryč, skutečně pryč, v níž lidé budou ještě moci mít porozumění pro mystérium Golgoty a pro křesťanství, aniž půjdou ces-tou duchovní vědy. Stále menší a menší bude počet těch lidí, kteří, aniž půjdou po-mocí duchovní vědy, budou moci chápat křesťanství. Stane se vždy víc a více nutnou cestou k pochopení, neboť mystérium Golgoty musíme chápat tělem éterickým. Vše ostatní můžeme chápat tělem fyzickým. Ale to, co má být pochopeno tělem éterickým, k pochopení toho nás připravuje jen duchovní věda. Proto bude buď mít duchovní věda to štěstí, že projde a uplatní se, nebo nebude moci být křesťanství nadále poznáváno, protože se mystérium Golgoty nebude chápat. V tomto ohledu

chápu člověka skutečně ještě velmi málo ti, kteří se domnívají, že jsou přece úplně na správné cestě. Musím vždy znovu a znovu vyprávět jednu věc. Před mnoha lety jsem přednášel v jednom jihoněmeckém městě 98' o pokladech moudrosti křesťanství. Byli tam přítomni dva duchovní, ti přišli po přednášce ke mně a pravili: „Žasli jsme vlastně nad tím, že berete křesťanství tak pozitivně. Žasli jsme nad tím, jak jste vlastně vyjádřil vše to, jak to má podle křesťanství být. Ale tak, jak to líčíte, tak je to přece srozumitelné jen pro jisté lidi, kteří mají určité vzdělání. Ale jak my zastupujeme křesťanství, tak je tu pro všechny lidi. Proto je to naše zastupování křesťanství správné.“ Řekl jsem: „Víte, člověk nesmí posuzovat podle toho, co se někomu líbí, nýbrž je povinen přijmout do svého úsudku jen to, co odpovídá skutečnosti. Každý si může namlouvat, že je správné to, co si on myslí. Čím méně někdo stojí ve skutečnosti, tím více si zpravidla namlouvá, že je správné to, co on míní. Kdo toho ví o křesťanství nejméně, ten si zpravidla namlouvá, že ví o něm nejvíce. Nejde tedy o to, abychom si namlouvali, co je správné, nýbrž máme usuzovat podle toho, co je skutečností. A tu se vás ptám: Což k vám chodí dnes ještě do kostela všichni lidé? Neboť to je jedině rozhodující; ne to, co vy si o tom myslíte, nýbrž zda mluvíte pro všechny lidi, zda chodí k vám do kostela všichni lidé.“ - „Ne, ne,“ řekli, „zajisté bohužel zůstávají tak mnozí mimo kostel.“ - „Nuže hleďte, a část z těch, kteří u vás zůstávají mimo kostel, ti byli dnes v přednáškové síni a pro ty jsem hovořil já, tak je přece všechno v pořádku. Ale ti, kteří právě k vám nechodí, ti hledají cestu k mystériu Golgoty.“

A tato cesta se musí nalézt. Jsme nuceni dát si svůj úsudek dotovat skutečností, tím, co tká a žije ve skutečnosti, a nikoli tím, co si namlouváme. Neboť samozřejmě pokládá každý svou metodu za správnou. Ale správné není to, o čem myslíme, že je to správné, o čem jsme si vymysleli a pocítili, že prý je to správné, nýbrž správné je to, co čteme ze skutečnosti. K tomu si ale musíme zvyknout nořit se do skutečnosti, mít úctu, oddanost pro skutečnost, což je právě nutné, abychom nechávali si diktovat své úsudky, své cítění, svůj pocit od skutečnosti. Tomu se ale lidé dnes odnaučili. Tomu se musí opět učit na maličkostech a velkých věcech v každodenním životě a v chápání toho, co dává smysl celému zemskému vývoji, v chápání mystéria Golgoty.